

IETEIKUMI PEDAGOGIEM

Ceļvedis un palīgs pedagogiem gaismas un skaņas ekspozīcijā "MARIENBURGAS astotais brālis" ietvertā vēstījuma, vēstures faktu un mākslas veidu izzināšanas sasaistei ar mācību procesu.

MARIENBURGAS astotais brālis

Ekspozīcija "MARIENBURGAS astotais brālis" ir ļāvusi atdzimt celtnei un vienlaikus – arī atmiņām, vērtībām un kultūras artefaktiem. Ekspozīcijā piedzīvotais rosina uzdot jautājumus sev pašam – kāda ir mana iekšējā vērtību sistēma; vai mana rīcība balstās vērtībās? Kādas atziņas, raugoties vēsturē un iepazīstot radīto mākslas darbu, ikviens no mums sev – šodienai un nākamībai – varētu gūt? Vēstures konteksts un fakti ir viena šķautne, otra – mākslas darbs, kas caur mūzikas, literatūras un vizuālās mākslas skatupunktiem ļauj izteikt un izprast savas vērtības, cildenumu, attiecību nozīmi un savas dzīves mērķus, piederību savai tautai un Latvijai.

ir gaismas un skaņas piedzīvojums, Alūksnes viduslaiku pils Dienvidu tornī, kurš ir vairāku nozaru profesionāļu radīts kopdarbs un vēsta par Marienburgas jeb Alūksnes viduslaiku pils vēsturi. Teiksma ir stāsts par pašu galveno – vēlmi un tiesībām būt patiesiem, par mīlestību, kas nekad nebeidzas.

Metodiskais materiāla saturs palīdzēs rast ierosmi, kā izprast skaņas un gaismas ekspozīciju "MARIENBURGAS astotais brālis", vedinot iepazīties ar Marienburgas pils vēsturi, "izdzīvot" tās vēsturisko "stāstu", aplūkot tās vēsturisko un šī brīža vizuālo izskatu (vēsture un arhitektūra), kā arī radoši iepazīt un izzināt dažādus mākslas veidus, to izpausmes un sintēzi (literatūra, mūzika, vizuālā māksla).

Ceļveža sadaļas:

- ekspozīcija – ideja un tās autori;
- skatupunkti – nozares un mākslas veidi, kas mijiedarbībā veido ekspozīciju "MARIENBURGAS astotais brālis", – vēsture un arhitektūra, literatūra, mūzika, vizuālā māksla un dizains;
- ieteikumi darba lapās iekļauto uzdevumu veikšanai;
- ierosinājumi citiem praktiskajiem darbiem un radošajiem uzdevumiem;
- vārdnīca jēdzienu un terminu izpratnes veicināšanai.

Ekspozīcijā "MARIENBURGAS astotais brālis" piedzīvotais un darba lapu uzdevumos paveiktais veidos saikni ar "Skola2030" mācību jomas "Kultūras izpratne un pašizpausme mākslā" lielajām idejām un šo ideju moto – veidot un attīstīt izpratni par kultūru, darboties, iztēloties un gūt prieku radošajā procesā.

EKSPOZĪCIJA - IDEJA UN AUTORI

“Šī ir idejā balstīta ekspozīcija, kuras iedarbība primāri sakņojas mūzikā – īpaši komponēts skaņdarbs, tam pakārtota gaismas partitūra, kas ekspozīcijas apmeklētājos rada emocionālu pārdzīvojumu. Ekspozīcijas galvenais uzdevums – saglabāt un pastiprināt vēsturiskās vides autentisko auru, organiski paspilgtināt tās detaļas, saistot to ar kādreiz šeit dzīvojušo ļaužu sapņiem, laimi un arī sūpēm,” par ekspozīcijas “MARIENBURGAS astotais brālis” tapšanu saka dizaina biroja “H2E” mākslinieciskā direktore Ingūna Elere

Jaunradītā gaismas un skaņas ekspozīcija sevī iemieso stāstu par varenāko Livonijas ordeņa valsts austrumu daļas cietoksni – Alūksnes viduslaiku pili jeb Marienburgas pili, kura atrodas uz Alūksnes ezera lielākās salas – Pilssalas. Alūksnes pils Dienvidu tornis – “Astotais brālis” – ir “laika liecinieks” un turpina glabāt pils atmiņu un vēstures stāstu. Skaņas un gaismas ekspozīcijā “MARIENBURGAS Astotais brālis” vēstures fakti un notikumi savijas ar simbolu valodā radītu muzikālo teiksmu “Nosargāt Mariju” un izgaismo vispārcilvēciskas vērtības.

EKSPOZĪCIJAS DIZAINA STRATĒGIJAS
UN SATURA KONCEPCIJAS AUTORI
Ingūna Elere, Lauris Gundars, Holgers
Elers, Sigvards Kļava, projekta vadītāja
Dagnija Andersone

EKSPOZĪCIJAS DIZAINA KONCEPCIJA,
DIZAINS UN REALIZĀCIJA
Dizaina birojs H2E, Ingūna Elere, Holgers
Elers, Ģirts Arājs, Ieva Timoško, Verners
Timoško, projekta vadītāja Dagnija
Andersone

TEIKSMAS TEKSTS
Lauris Gundars

KOMPONISTI
Artūrs Maskats, Mārtiņš Brauns,
dziesmas vārdi – Ojārs Vācietis

GAISMAS
Kompānija NA, Normunds Bļasāns

APSKAŅOŠANA
Audiosonic, Andris Ūze

SKAŅAS DIZAINS, REALIZĀCIJA
Sig.Ma Studio, Sigvards Kļava, Agnese
Streļča

SKATUPUNKTI

VĒSTURE UN ARHITEKTŪRA

Gaismas un mūzikas ekspozīcija “MARIENBURGAS astotais brālis” klausāma Alūksnes viduslaiku pils priekšpils Dienvidu tornī – vienīgajā no senās Livonijas ordeņa pils astoņiem torņiem, kas būtiskā vēsturiskā apjomā ir saglabājusies līdz mūsdienām. Alūksnes pili sāka celt 1342.gada 25. martā jeb Marijas pasludināšanas dienā - tā kļuva par Marijas pili jeb Marienburgu. Pēc 360 gadiem izmisīgā cīņā pils aizstāvji uzspriņdina pulverpagrabu - Marienburga pārvēršas drupās. Tomēr pils atmiņa joprojām mīt atjaunotajā Dienvidu tornī jeb vienīgajā to laiku lieciniekā - astotajā brālī.

Pils priekšpils stūrī izvietotais un ugunsieroči piemērotais dienvidu tornis izbūvēts 16. gs. 2. pusē. Tā apjoms un jumts pēc 17. gs. zīmējuma rekonstruēts 2020. gadā, torņa drupās iebūvējot koka konstrukcijas. Zemes stāvā rekonstruēta velve, pārējie stāvi izvietoti bijušā torņa grīdas līmeņos. Pēc oriģinālajiem fragmentiem rekonstruēta vienīgā saglabājusies šaujamlūka. Torņa augšmalā logu vietas izvietotas bijušo šaujamlūku vietās.

Viens no galvenajiem motīviem, kas ekspozīcijā izcelts ar literārā sižeta, mūzikas un gaismu izteiksmes līdzekļiem, ir cīņa, atspoguļojot faktu, ka Latvijas vēsturī daudzās tās posmos noteica un ietekmēja valsts ģeogrāfiskais izvietojums reģionā, kur gadu simteņiem nepārtraukti risinājās agresīvu valstu interešu sadursmes.

Ekspozīcijā cīņas ainas sasaucas ar reāliem vēstures faktiem, varu un valdnieku maiņu šajā reģionā daudzu gadsimtu garumā –

ilgāku vai īsāku laiku pils nonāca vācu, poļu, zviedru pakļautībā, līdz 18. gadsimtā teritorija tika pievienota Krievijas impērijai. Ekspozīcijas laika nogrieznī hronoloģiski izcelti divi notikumi – Alūksnes pils būvniecības sākums 1342. gada 25. martā un pils bojāeja Lielā Ziemeļu kara laikā, 1702. gada 26. augustā, kad tās aizstāvji uzspriņdina pulverpagrabu un Marienburga pārvērtās drupās.

Alūksnes pils 17. gs. plāns

Orīgināls Karaliskajā Kara arhīvā Stokholmā. Caune, A., Ose, I. (2004). Latvijas Viduslaiku pils IV. Latvijas 12. gadsimta beigu – 17. gadsimta vācu piļu leksikons. Rīga: LU Latvijas Vēstures institūts

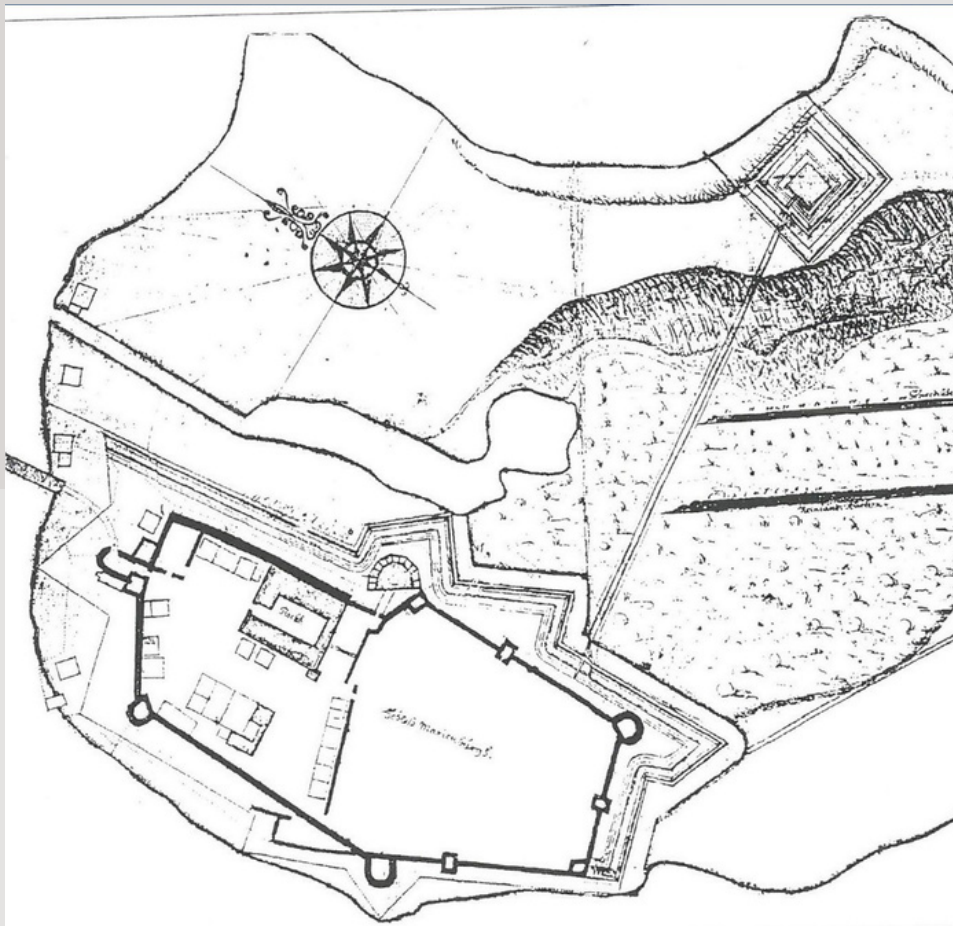
FRAGMENTI NO VĒSTURES AVOTIEM, KAS SNIEDZ VISPĀRĪGU PRIEKŠSTĀTU PAR VIETAS VĒSTURISKO KONTEKSTU

Livonija, kas ietvēra mūsdienu Igaunijas un Latvijas teritorijas, viduslaikos un agrajos jaunajos laikos kalpoja tikai par ģeogrāfisku apzīmējumu, jo Livonija tā arī nekad neizveidojās par vienotu valsti. Krusta karu rezultātā iekļauta latīņu kristīgajā Eiropas telpā un kultūrā, Livonijā viduslaikos noformējās daudz jaunu politisku, sociālu un kultūras iezīmju, no kurām vienas no būtiskākajām bija rakstu kultūras un kristietības ienākšana, lēņu sistēmas un krustnešu garīgi politisko valstu izveidošanās. Livonijas valstis, kas savā starpā nebija cieši sasaistītas, Latvijas teritorijā ietvēra Rīgas arhibīskapiju, Vācu ordeņa Livonijas atzara zemes valdījumus un Kurzemes bīskapiju. Par jauno zemes kungu pārvaldīto teritoriju administratīvajiem centriem un militārajiem atbalsta punktiem kļuva mūra pils, kas īpaši aktīvi tika būvētas 14. gadsimtā. Noslēdzoties krusta kariem, noformējās arī Livonijas zemju ārējās robežas ar Lietuvu un krievu zemēm, kas saglabājās līdz 16. gs., un arī mūsdienās veido daļu no Latvijas un Igaunijas valstu robežām.

Šnē, Andris (2021).

Latvijas vēsture: no pirmajiem iedzīvotājiem līdz eiroatlantiskajai integrācijai. Latvijas kultūras vēsture. Sast. Ojārs Spārītis. Rīga: Jumava

Alūksnes Livonijas ordeņa pils celtniecība tika uzsākta 1342. gada 25. martā, mestra Burharda fon Dreilēbena laikā. Tā celta kā priekšpostenis ordeņvalsts robežu sargāšanai un atbalsta punkts cīņai pret Pleskavas krievu iebrukumiem. Iepriekšējais komturejas centrs atradās novada malā Gaujienā, tādēļ Alūksnes pils celta tuvāk robežai un līdz ar to pārņēma komturejas funkcijas.

Par pils varenību 15. gadsimtā liecina tur bijušie sāls krājumi. 1451. gada vizitācijā minēts, ka Marienburgas pilī uzkrātas 99 tonnas sāls (kas ir aptuveni 6 lasti), bet Rīgā un Cēsīs tikai 64 tonnas (4 lasti).

Laika gaitā pils izveidota par sarežģītu celtņu kompleksu, par kuru mūsdienās vislabāk liecina 17. gadsimta plāni. Pils kopējie izmēri sasniedza 200 metru garumā un ap 100 metru platumā un ar sauszemi tagadējās Miera ielas apkaimē (vietu, kur veidojās miestīņš) pili savienoja 120 metru garš koka tilts. Galvenā ieeja pilī atradās ziemeļu korpusā, un to sargāja stipru vārtu izbūve – cvingers. 14. gadsimtā celtajai ordeņa kastelai bija kvadrāta forma, un to veidoja četri korpusi ap iekšējo pagalmu. Neskaitot cvingera torņveida izbūves, 17. gadsimta zviedru plānos redzams, ka pilij bija astoņi torņi un viens rondelis. 17. gadsimta pēdējos gadu desmitos ap pili tās austrumu malā tika izveidoti nocietinājumi – valnis ar nelieliem trīsstūrainiem bastioniem kā arī tiem apkārt rakts grāvis, kas abos galos savienots ar ezeru. Livonijas ordeņa komtura pils funkcijas celtnē pildīja līdz 1560. gadam.

15. gadsimta vidū Livonijas ordeņa pils

tika iesaistīta nopietnos militāros konfliktos – 1481., 1482. un 1501. gadā, postot pierobežu, Alūksnes pilij uzbruka Pleskavas krievu karaspēks. 1560. gadā Alūksnes komturis Everts Zībergs pili bez kaujas atdeva Ivana Bargā karaspēkam. Pēc Livonijas kara pili ieguva poļi. Poļu-zviedru kara laikā to savā varā pārņēma zviedri, taču drīz vien atkal atguva poļi. 1625. gadā Alūksni iekaroja grāfs Gustavs Horns, kuram Zviedrijas karalis Gustavs II Ādolfs pili vēlāk uzdāvināja. Pēc Otrā Ziemeļu kara Alūksnes pili uz pāris gadiem iekaroja krievi, taču 1661. gadā, pēc Kardisas miera līguma noslēgšanas, krievi pili atdeva zviedriem. Lielā Ziemeļu kara laikā Marienburgas cietoksnis, kuru aizsargāja ap 300 latviešu bataljonu karavīru Zviedrijas armijas sastāvā, bija spiests kapitulēt grāfa Borisa Šeremetjeva vadītajam krievu karaspēkam 1702. gada 26. augustā. Krievu karaspēks, uzbrūkot pilij, to stipri izpostīja apšaudē ar lielgabaliem, taču zviedri pēc kapitulācijas uzspridzināja pils pulverpagrabu, kopš tā laika pils nav bijusi apdzīvota.

Birzniece, E., Eglītis D.,

Miķelsone I., Pavlova Z. (2020)

Alūksnes ēku stāsti. Alūksne: Sava grāmata

SKATUPUNKTI LITERATŪRA

Teiksmas “Nosargāt Mariju” ir simbolu valodā radīts literārs darbs par pils Dienvidu torni – īpašu robežcietoksni, sauktu par astoto brāli. Teiksmas vēsta par astoņiem brāļiem – astoņiem varoņiem, sava cietokšņa sargātājiem, – un viņu mīloto – vienīgo – Mariju. Teiksmas tēli kļūst par simboliem, kas iemieso mūžīgas un pārlaicīgas vērtības.

Teiksmas un ekspozīcijas koncepcijas līdzautors ir dramaturgs LAURIS GUNDARS.

Virtuālajā resursā www.literatura.lv, kurā bez mūsdienu literatūras aktualitātēm ietilpst arī apjomīga personu un literāro darbu datubāze, plaši aprakstīta L.Gundara radošā darbība: Lauris Gundars (1958) – dramaturgs, režisors, scenārists un rakstnieks, dramaturģijas pasniedzējs. Vairāk nekā četrdesmit lugu un scenāriju autors. Latvijas Dramaturģijas centra iniciators un vadītājs, kā arī neatkarīgo teātru kustības aizsācējs. Ieguvis TV programmu un filmu režisora izglītību Ļeņingradas Valsts teātra, mūzikas un kinematogrāfijas institūtā (1983-1988), kā arī aktieru kino scenārista izglītību Vissavienības Valsts kinematogrāfijas komitejas Augstākajos režisoru un scenāristuursos Maskavā (1987-1989). Bijis Latvijas Kultūras akadēmijas Kino teorijas, vēstures un producēšanas kursa vadītājs (1995-1998), no 1997. gada – Latvijas Kultūras akadēmijas Teātra, kino un TV dramaturģijas kursa vadītājs, no 2007. gada – dramaturģijas pasniedzējs Baltijas Filmu un mediju skolā Tallinā. Iestudējis izrādes Latvijas un Igaunijas teātros. Sarakstījis romānus “Pēdas stikla kalnā” (1994), “Cukura nams” (1997), “Svešam kļūt jeb Stāsts par Gunāru A.” (2021),

kriminālromānu “Apglabāt uz valsts rēķina” (2019), grāmatas bērniem – “Ķipars Pipars” (2008), “Sveiks, Vali!” (2017), “Vaļa balss” (2018), “Valis ir atpakaļ” (2020), grāmatu par dramaturģiju “Dramatika jeb Racionālā poētika” (2009). Par grāmatu “Sveiks, Vali!” 2018. gadā saņēmis Starptautisko Jāņa Baltvilka balvu. Grāmata “Dramatika jeb Racionālā poētika” tika nominēta laikraksta “Diena” balvai par izcilu gada notikumu kultūrā. 2022. gadā nominēts Latvijas Literatūras gada balvai kategorijā “Proza” par darbu “Svešam kļūt jeb Stāsts par Gunāru A.” Informācija par Laura Gundara darbības laukiem atrodama arī mājaslapā www.laurisgundars.lv.

Nosargāt Mariju

Librets drukātā formātā pieejams ekspozīcijā
uz vietas, savukārt elektroniskais variants
lasāms www.visitaluksne.lv

Ekspozīcijā noslēgumā ar īpašu nozīmi – kā apliecinājums mīlestībai, kas nekad nebeidzas, – skan Artūra Maskata komponētā dziesma “Visas pasaules puķes bez plūkšanas” ar Ojāra Vācieša dzeju:

*Visas pasaules puķes bez plūkšanas
es tev vienīgai, vienīgai dāvinu
un tev sargādams pāri kā lūgšana
trakās pasaules debesīs stāvu,
plaukstu zibenim pretī atvēris,
un, ja pēkšņi no debesīm ēna krīt,
tad tu zini, ka zibens ir satverts
un pie tevis tā nāvīgums nenāks,
un būs debesīs svinīgi tukšs –
baltos pelnos es nobiršu lēnām
pāri pasaules puķēm bez plūkšanas*

Teiksmas libreta “Nosargāt Mariju” teksta kompozīcija

LIBRETA DAĻA	SIŽETA ELEMENTS	ATSLĒGAS VĀRDI
I Pasaules rašanās	ekspozīcija	sieva, tēvs, dēls, brāļi, torņi
II Saule pār zemi	darbības attīstība, sarežģījums	sauļe, pasaule, tēva vēlējums, cietoksnis, svešie
III Astoņi sargi	darbības attīstība	sargi, kaujas, iekarotājs, Marienburga
IV Rūgtā laime	darbības attīstība, sarežģījums	brāļi, Marija
V Marijas dēļ	darbības attīstība	varoņi, sargi, Marijas pils
VI Brīnišķi biedējošā Mēness dziesma	darbības attīstība, sarežģījums	Mēnessputns, skumjas, Astotā brāļa – Mēnessputna – dziesma
VII Putns ar divām sirdīm	darbības attīstība, sarežģījums	Astotais brālis, ilgas, Marija, dziesma, miegs, Divu dziesma
VIII Pasaules gals	kulminācija	Nakts, cietoksnis, lodes, sprādziens, akmeņu kaudze, tēva vēlējums
IX Jauna pasaule skan citādi un tāpat	Atrisinājums	Marijas balss, dziesma, dzīvība, jauna pasaule

SKATUPUNKTI MŪZIKA

“MARIENBURGAS astotais brālis” tiek dēvēta arī par emocionālu “torņa dziedājumu”. Artūra Maskata un Mārtiņa Brauna mūzika (tostarp tieši šai ekspozīcijai komponēta), kā arī Sigvarda Kļavas skaņas dizains, ciešā mijiedarbībā ar Laura Gundara teiksmu “Nosargāt Mariju”, ir ekspozīcijas galvenie mākslinieciskās izpausmes veidi.

Īpašu noskaņu teiksmi “Nosargāt Mariju”, ar savu muzikālo stilu radījis komponists MĀRTIŅŠ BRAUNS (1951-2021). Ekspozīcijā skan gan īpaši šai muzikālajai teiksmi komponēti darbi, gan mūzikas fragmenti no dokumentālajām filmām “Nezūdība”, “Celuloze” un “Fizika”.

Latvijas Mūzikas Informācijas Centra interneta vietnē iespēja izzināt Mārtiņa Brauna radošo darbību. No 1958. līdz 1970. gadā mācījies Emīla Dārziņa mūzikas skolā: klavierklasē, tad kora klasē, pēc balss lūzuma – kordirigēšanas klasē un pēc tam – mūzikas teorijas nodaļā, kur apguvis arī kompozīciju pie Ģederta Ramaņa. 1970. gadā uzsācis studijas Latvijas Valsts konservatorijā Ādolfa Skultes kompozīcijas klasē, ko absolvējis 1976. gadā, iegūstot komponista un mūzikas teorētisko priekšmetu pasniedzēja kvalifikāciju. 1968.–1985. gadā darbojies kā dažādu rokmūzikas ansambļu un grupu dalībnieks un vadītājs. Bijis Latvijas Nacionālā teātra mūzikas daļas vadītājs (1975–1982). Vadījis grupu “Sīpoli” (1975–1986) – vienu no labākajām latviešu tā laika rokgrupām. 1985.–1992. gadā bijis kamerkora “Sindi putnu dārzs” mākslinieciskais vadītājs. No 1995. gada līdz pat savai aiziešanai mūžībā bijis skaņu ierakstu studijas “Mārtiņš” direktors.

Teiksmu iedziedājis Latvijas Radio koris, kas ir unikāla un godalgota profesionālu dziedātāju apvienība. Kopš 1992.gada kori vada divi diriģenti: mākslinieciskais vadītājs un galvenais diriģents Sigvards Kļava un diriģents Kaspars Putniņš.

Rokmūzika, teātra un kino mūzika, kora skaņdarbi, multimediji ir bijuši Mārtiņa Brauna daudzpusīgo muzikālo interešu galvenās sfēras. Viņa rokmūzikai raksturīgs izkārtojums izvērstās formās – ciklos, svītās, kas nereti veidotas no viņa mūzikas teātra izrādēm. Vairākkārt atzīts par gada labāko teātra komponistu Latvijā. Septiņas reizes saņēmis “Lielā Kristapa” balvu kā Latvijā labākais kinomūzikas komponists.

Dažādos starptautiskos kinofestivālos M. Brauna mūzika prēmēta ap 20 reizi. Rakstījis pasūtījuma darbus ārzemju TV, piemēram, Londonas CH 4, Stokholmas CH II. Īpaši veiksmīga sadarbība bijusi ar kinodokumentālistu Juri Podnieku un angļu režisoru Deividu Monro.

Ekspozīcijā skan arī komponista ARTŪRA MASKATA oriģinālmūzika, kas komponēta speciāli šai teiksmai un agrāk radītā dziesma "Visas pasaules puķes".

Komponists Artūrs Maskats mācījies Jāzepa Mediņa mūzikas vidusskolā, kur viņa pedagogu vidū ir Jānis Līcītis (harmonija) un Marija Mediņa (formas mācība, instrumentācija) – ievērojamās latviešu komponistu dzimtas pārstāve –, A. Maskata turpmāko gaitu garīgā rosinātāja. Beidzis Latvijas Valsts konservatorijas kompozīcijas klasi pie Valentīna Utkina, studiju gados ieguvis laureāta balvu Vissavienības jauno komponistu festivālā (1981) Erevānā, Armēnijā. 2006. gadā Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijā ieguvis maģistra grādu kompozīcijā.

A. Maskata radošās dzīves degpunkts ir teātris. Kā Jāņa Raiņa Dailes teātra Mūzikas daļas vadītājs (1982–1997) viņš sacerējis oriģinālmūziku tuvu pie simts uzvedumiem, to skaitā tādām Atmodas laikmeta izcilam iestudējumam kā Aleksandra Čaka "Mūžības skartie" (1987), kuru dzejnieks Jānis Peters nosaucis par tā laika šķīstīšanos. Maskats komponējis arī citu teātru dramatiskajiem iestudējumiem.

Vairākkārtējs Lielās mūzikas balvas ieguvējs. Viņa skaņdarbs "Tango" atskaņots 3. Starptautiskā simfonisko kompozīciju konkursa Masterprize 2003 finālā Londonā. Komponists saņēmis Latvijas teātru gada balvu par labāko mūziku dramatiskajos teātros 2003./2004. gada sezonā (par mūziku Dailes teātra izrādēm "Vācietis. Novembris. Klavierkoncerts" un Horhes Luīsa Borhesa "Tango", režisors Mihails Gruzdovs), balvu "Lielais Kristaps" par mūziku filmai "Tumšie brieži". Ieguvis pirmo vietu Latviešu oriģināloperu konkursā (par ideju operai "Valentīna").

Viņa skaņdarbus raksturo intensīva muzikālā domāšana, domas ekspresivitāte, kas prasījusi arī attiecīgu izteiksmes līdzekļu izvēli. Šīs mūzikas radošie impulsi nereti smelti īpaša jūtīguma (Ojārs Vācietis) vai dzejiskā smalkuma līmeņa vārdā, no jaunības aizraujoties ar franču dzeju un latīnisko kultūru (Pols Verlēns, Mikelandželo, Pjērs Paolo Pazolīni). Viens no komponista populārākajiem skaņdarbiem –

"Tango" simfoniskajam orķestrim – it kā vibrē uz karstas kārts, un jo īpaši dramaturģijas plāksnē Maskata mūzika ļauj runāt par laikmetīgu romantisko lasījumu.

"Maskats ir viens no latviešu komponistiem, kurš savā daiļradē pauž emocionāli atklātu, uz cilvēka jūtām balstītu mākslas redzējumu. Tā ir groda, intuitīvi krāsota un neoromantisma tradīcijās balstīta mūzika, kurā vienmēr jaušams smeldzīgs smaids. Aristokrātiski, it kā nostaļģiski pārcilājot skaistas atmiņas. Koris komponista rokās kļūst par caurspīdīgu un vijīgu instrumentu, kas jūtīgi iedzīvina smalkākās teksta vibrācijas," raksta muzikoloģe Lauma Malnace.

Ekspozīcijas satura koncepcijas līdzautors, mūzikas aranžētājs un skaņas dizaina autors ir diriģents SIGVARDŠ KLĀVA.

Sigvards Kļava ir Latvijas Radio kora mākslinieciskais vadītājs kopš 1992. gada. Viņa mērķtiecīgā darba rezultātā Latvijas Radio koris ir izveidojies par starptautiski

atpazīstamu, vokāli spilgtu vienību, kuru vēlas dzirdēt slavenākajos festivālos, un kuru uz sadarbību aicina pasaules izcilākie mūziķi. S. Kļava studējis diriģēšanu Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijā, Štutgartes Baha akadēmijā un Oregonas Baha festivāla meistarklasēs, kā arī Sanktpēterburgas konservatorijā. Vairāk nekā 20 gadus bijis Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas kordiniģēšanas nodaļas mācītbspēks un profesors.

S. Kļava ir vairākkārtējs Lielās mūzikas balvas laureāts, Latvijas Republikas Ministru kabineta balvas ieguvējs un Triju zvaigžņu ordeņa kavalieris. Kopš 1990. gada – Dziesmu svētku virsdiriģents. Diriģējis nozīmīgākajās koncertzālēs un festivālos visā pasaulē, tai skaitā Londonas Karaliskajā Alberta zālē, Elbas filharmonijā, Amsterdamas Concertgebouw, Berlīnes filharmonijā. Piedalījies starptautisku žūriju darbā un izglītības projektos. Kā viesdiriģents uzstājies ar Nīderlandes radio un operas kori, Nīderlandes kamerkori, Cappella Amsterdam, RIAS kamerkori, Leipčigas MDR kori un daudziem citiem izciliem koriem.

SKATUPUNKTI

VIZUĀLĀ MĀKSLĀ UN DIZAINĀ

"Radīt efektīvu saikni "ekspozīcija - apmeklētājs" nozīmē arī veidot "dzīvu muzeju". Jeb tādu, kurp jāiet ne vien pagātnes, bet arī nākotnes vārdā" (dizaina birojs "H2E").

Ekspozīcijā ietvertie simboli ir veids, kā caur dažādu mākslas veidu iespējām paust emocijas, vērtības un idejas. Cilvēki pasauli uztver kā simbolu kopumu, un arī kultūra ir izteikta simbolos – tikai pats cilvēks piešķir jēgu simbolam. Šī metodiskā materiāla radītāju ieskatā ekspozīcijas tēls – mītiskais Mēnessputns – ir simbols cilvēka iekšējai balsij. Mēnessputns, pilnmēness nakšu dziedātājs, ir, no vienas puses, fantastisks tēls, no otras, tas ir simbols mūžīgām vērtībām – ticībai, cerībai un mīlestībai – un sirdsapziņai, kas palīdz iztulkot pasauli un izprast pašam sevi.

Ekspozīcijas "MARIENBURGAS astotais brālis" dizaina stratēģiju, koncepciju un realizāciju, kā arī tās satura koncepciju veidojis dizaina birojs "H2E".

Agneses Čivles rakstā "Emocionāla ekspozīcija" lasām: Dizaina studija "H2E" katru ekspozīciju veido kā pašpietiekamu dizaina galamērķi. Lai skatītājam piedāvātu aizvien iesaistošāku un emocionāli iekrāsotāku pieredzi, studija sevi izaicina aizvien jaunu mediju un izteiksmes līdzekļu izmantojumā. Tāpat ne mazāks profesionālais izaicinājums ir stāstu un sajūtu nodošana, dizaina valodu teju absolūti pieklusinot. Nesen ar pavisam minimālu vizuālu iejaukšanos telpā un objektā, galveno vārdu dodot audio gaismas kompozīcijai, tika atklāta "H2E" veidotā ekspozīcija "MARIENBURGAS astotais brālis" Alūksnes viduslaiku pils atjaunotajā Dienvidu tornī. Caur skaņu kā vietas gara izteicēju tika izstāstīta teiksma par astoņiem brāļiem karavīriem un viņu mīļoto Mariju. Dizaina studijas "H2E" mākslinieciskā direktore Ingūna Elere atceras, ka, kaut tolaik veidojot ekspozīciju, tas vēl tā nebija iecerēts, tomēr aktuālie notikumi Ukrainā ekspozīcijas saturam piešķīruši jau citu, proti, dzimtenes nosargāšanas kontekstu."

Muzikālo teiksmu papildina kompānijas "NA" radītā gaismu partitūra un arhitektūras apgaismojums, radot spilgtu vizuālu iespaidu, vienlaikus sniedzot impulsu – rosinot radoši asociatīvi iztēloties teiksmu, literāros un muzikālos tēlus un atainotos notikumus. Svarīgs elements ir torņa kāpņu izgaismošanās brīžos, kad ekspozīcija virzās no zemāka stāva uz augstāku – ar gaismas elementu palīdzību tiek īstenota simboliska "pārskatīšanās" jaunam "līmenim", stāsta tālākai virzībai un attīstībai.

UZDEVUMI

JAUNRADEI UN TĒMAS IZPRATNEI

Ekspozīcijas apmeklējumam un darbam pēc tā, pedagogi var izvēlēties vienu vai vairākas darba lapas atbilstoši skolēnu vecumposmam un sagatavotībai. Sagatavotais materiāls aicina skolēnus meklēt atbildes uz jautājumiem: kāds ir ekspozīcijas vēstījums, par ko tā rosina domāt, ko izzināt tālāk vai plašāk, kas no mākslinieciskās izpausmes līdzekļiem varētu būt pazīstams un kas ir jaunums?

Uzdevumos iekļautās tēmas sasaucas ar Skola2030 dažādu mācību jomu mācību programmā iekļauto mācību saturu:

- SOCIĀLĀ UN PILSONISKĀ - VĒSTURE:

7.6. Krusta kari un Livonija.

8.3. Hercogistes un lielvalstu varas laiks Latvijas teritorijā.

- KULTŪRAS IZPRATNE UN PAŠIZPAUSME MĀKSLĀ - MŪZIKA:

6.2. Tēli mūzikā. Kā dažādus tēlus var atveidot mūzikā?

6.3. Cilvēka rakstura īpašību un emociju atspoguļojums mūzikā. Kuras cilvēka rakstura īpašības un emocijas mūzikā atspoguļot ir vieglāk, kuras – grūtāk?

7.1. Ritms, mūzika, kustības. Kā es varu apgūt ritma elementus izmantot savas radošās idejas realizācijai?

7.3. Teksta nozīme mūzikas satura atklāsmē. Kādas ir teksta un mūzikas mijietekmes?

- KULTŪRAS IZPRATNE UN PAŠIZPAUSME MĀKSLĀ - LITERATŪRA:

4.1. Mājas. Kā rada literāru tēlu un ar tā palīdzību atklāj mājas un ģimenes vērtības?

4.6. Māksla. Kā atšķiras literārā darbā un citu mākslas veidu darbos izmantotie izteiksmes līdzekļi un paņēmieni?

5.2. Daba. Kā dzejā motīvi, tēli, izteiksmes līdzekļi atklāj dabas skaistumu gadalaikos un sakārtotā vidē?

5.4. Mājas. Kā dramaturģiskā darbā risina tēlu attiecības, raksturo vidi, bagātinot pieredzi par vērtībām?

6.5. Mājas. Kā tiek veidots dramaturģisks darbs, kurā īpaša nozīme ir māju vides attēlojumam?

7.2. Laiks. 1. Kā izmantot dzīves situācijas, raksturojot un radot romānu? 2. Kā literārs darbs turpina savu dzīvi citu mākslu interpretācijās?

7.5. Vēsture. Kā prognozēt detektīvstāsta sižetu, tēlu rīcību? Kā apkopot literārā darba sižeta veidošanai nepieciešamās laikmeta liecības?

8.3. Fantāzija. Kā eksperimentālā literārā jaunrades darbā izmantot iepazītā laikmetīgās latviešu literatūras (fantāzijas žanrs, literārā pasaka u. c.) darba spēles noteikumus?

8.6. Pasaule. Kā literāru darbu iepazīšana palīdz pasaules kultūras zīmju izzināšanā?

9.6. Mājas. Kā dzejā (motīvi, tēli, izteiksme) atklājas attieksme katram pret savu īsto vietu pasaulē – mājām?

Tāpat vērtīgi ir atcerēties Skola2030 mācību jomas Kultūras izpratne un pašizpausme mākslā lielās idejas, par

kurām skolēns veido izpratni arī mūzikā, un sasaistīt radošo darbošanos un veicamos uzdevumus ar tām:

- Apgūt mūzikas valodas elementus un dažādām mūzikas kultūrām raksturīgos mūzikas izteiksmes līdzekļus. (1. lielā ideja. Katram mākslas veidam ir tam raksturīgi izteiksmes līdzekļi).

- Veicināt skolēna gatavību radošai pašizpausmei un muzicēšanas pieredzes ieguvei. (2. lielā ideja. Ideju, emociju un viedokļa paušanā nepieciešama drosmība, neatlaidība un gatavība izmēģināt dažādas pieejas).

- Apgūt tradīciju un laikmetīguma saikni jaunrades eksperimentos (3. lielā ideja. Radošajā darbībā cilvēks pēta un pauž savu identitāti, izprot atšķirīgus pasaules uzskatus un tradīcijas, novērtē mantojumu un mākslinieciskās inovācijas).

- Izprast mūzikas vērtību, ietekmi un popularitāti, kas veicina aktīvu attieksmi pret norisēm sabiedrībā. (4. lielā ideja. Mākslas darbi rodas noteikta laikmeta un kultūras mijiedarbībā. Tie veido daudzveidīgu pieredzi, attīsta estētisko, ētisko un kultūras izpratni un spēj radīt pārmaiņas sabiedrībā).

Darba lapas

Visas darbu lapu elektroniskās versijas pieejamas www.visitaluksne.lv/visit/marienburgas-astotais-bralis/

1.UZDEVUMS - Tēli kā simboli

Vai atceries, kādi tēli piedalījās teiksmā "MARIENBURGAS astotais brālis"? Savieno punktus un Tu ieraudzīsi vienu no tiem! Uzraksti, kā sauc šo tēlu un ko, Tavuprāt, šis tēls simbolizē!

2.UZDEVUMS - Labirints

Kā nokļūt tornī? Cauri labirintam! Iztēlojies un uzzīmē savu Mēnessputnu – skumjo "pilnmēness nakšu dziedātāju", astoto brāli! Palīdzi Mēnessputnam iziet labirintu un satikt Mariju pils Dienvidu tornī!

3.UZDEVUMS - Torņa dziedājums

Padomā, kādas sajūtas un emocijas piedzīvoji, apmeklējot ekspozīciju "MARIENBURGAS astotais brālis"?

Uzdevumi pēc sarežģītības pakāpes:

- Pamata līmeņa uzdevumi - "Tēli kā simboli"; "Labirints"; "Torņa dziedājums" un "Viduslaiku pils"
- Vidējā līmeņa uzdevumi - "Teiksma. Domas" un "Kāda izskatās partitūra, ja tajā nav nošu?"
- Augstākā līmeņa uzdevumi - "Domāju. Radu".

Kādas asociācijas Tev radās? Vai katrā no torņa stāviem tās bija atšķirīgas? Uzraksti vai uzzīmē tās torņa trīs stāvos! Tev palīdzēs atslēgas vārdi, kas izvietoti pie koka sijām katrā no stāviem.

4.UZDEVUMS - Viduslaiku pils

Aplūko karti "Viduslaiku mūra pils Latvijā"! Pasvītīto to vietu nosaukumus,

kuras esi apmeklējis! Padomā un apvelc tās vietas, kurās esi redzējis pils, pilsdrupas vai citus piļu mūru fragmentus! Atbildi uz jautājumiem! (Par palīgu uzdevuma izpildē var izmantot ieejas biļeti)

Atbildes:

- 1) 1342.gada 25.marts
- 2) 1702.gada 26.augusts
- 3) 360 gadi

5.UZDEVUMS - Teiksma

Iepazīsties ar teiksmu "Nosargāt Mariju" – izlasi Laura Gundara radīto libretu! Atbildi uz jautājumiem!

Iespējamās atbildes uz jautājumiem.

1. Cik dēlu bija tēvam? /Astoņi/
2. No kā brāļi baidījās? /No jūtām, no vājuma, no savas nolemības – Mariju nevar dalīt uz astoņi/
3. "Brīnišķais vilināja, un brīnišķais arī nejdzīgi skumdināja – kā gan to nedzirdēt?" Kas ir šis "brīnišķais"? /Mēnessputna dziesma/
4. Kāpēc tēva radītā pasaule pārvērtās akmeņu krāvumā? /Mēnessputna un Marijas dziesmas dēļ. Tā iemidzināja pils sargus./

5. Noskaidro, kas teiksmā ir reāls (fakti), kas – fantastisks (tēli)!

Iespējamās atbildes:

Reāls: Cietoksnis; Astoņi torņi ; Marienburgas pils; 1702. gada 26. augusts
Fantastisks: Astoņi brāļi; Mēnessputns; Marija/

6.UZDEVUMS - Domas

Veido domu karti par Laura Gundara radīto teiksmu "Nosargāt Mariju"!

Domu kartes ir tīklveida zīmējumi, kuros uzglabā, sakārto un prioritāšu secībā saliek informāciju, izmantojot atslēgvārdus jeb atmiņu ierosinošus vārdus (arī zīmējumus).

Domu kartes priekšrocības:

- galvenā ideja ir skaidrāk definēta,
- centrā ir pamanāmas vissvarīgākās idejas,
- atslēgvārdi palīdz saskatīt saistību starp galvenajām domām, rosinot veidot ideju un domu asociācijas,
- informāciju var atkārtot efektīvi un ātri,
- domu kartes struktūra ļauj tai viegli pievienot papildu idejas,
- katra domu karte ir unikāla.

7.UZDEVUMS - Kāda izskatās partitūra, ja tajā nav nošu?

Klausoties mūzikas fragmentu no skaņas un gaismas ekspozīcijas "MARIENBURGAS astotais brālis", skolēni atveido dzirdēto savā brīvās notācijas partitūrā, brīvi un radoši izmantojot dažādas grafiskas zīmes. Mūzikas fragments pieejams www.visitaluksne.lv

Pirms uzdevuma veikšanas noderīgs palīgs var būt interneta resurss – Latvijas Radio 3 "Klasika" raidījums par brīvās muzicēšanas notācijām:

<https://klasika.lsm.lv/lv/raksts/bolero/brivas-muzicesanas-notacijas.-kada-izskatas-partitura-ja-taja-na.a78011/>

Raidījumā par grafisko notāciju teikts: "Grafiskās notācijas jēdzienu pazīst gan biznesa pasaules organizētāji, gan deju pierakstu veicēji, gan šaha kombināciju fiksētāji, bet mūzikā grafiskā notācija nozīmē partitūru bez nošu pieraksta, izmantojot cita veida vizuālās zīmes, pat gleznieciskus krāsu salikumus vai zvaigžņu kartes no debesjuma vai molekulu uzbūves grafikas. Iespējas ir daudzveidīgas un neizmēļamas.

Pedagogs kopā ar skolēniem var vispirms iepazīt un noklausīties mūzikas fragmentus – paraugus – no mūzikas vēstures, kuros sastopama brīvās muzicēšanas notācija:

Ketija Berberiana "Stripsodija"
<https://www.youtube.com/watch?v=HatPtxSCvIU>

Savu brīvo partitūru skolēni var attēlot šāda veida "diagrammā" – apakšā, labajā stūrī, atrodas laika atskaites līnija (palīdz organizēt bērnam zīmējumu laikā, kamēr skan mūzikas fragments). Vertikāli uz augšu izkārtotas vairākas paralēlas horizontālas līnijas, kas var palīdzēt attēlot mūzikā kaut ko paralēli notiekošu (piemēram, vienlaicīgi skan kāds spēcīgs ritma elements un tam klāt pievienojas kāds instruments, kas atskaņo, piemēram, ļoti lauzītu vai gluži pretēji – vijīgu – melodiju u.t.t.).

Mūzikas notācija sastāv no atpazīstamām grafiskām zīmēm, ar kurām tiek pierakstīta mūzika. Laika gaitā ar tām tika fiksēti tādi parametri kā skaņas augstums, garums un dinamika. Mūzikas pieraksta uzdevums ir jaunu melodiju un citu muzikālu ideju rakstiska reprezentācija. Tādējādi mūzikas pieraksts ļauj izpaust radošu ideju,

to neatskaņojot, bet tas skaņdarbu autoriem sniedz iespēju radīt apjomīgus un kompleksus skaņdarbus. (..) Taču skaņdarba atskaņotājs tomēr ir un paliek atslēga, lai novestu nošurakstu līdz skanēšanai.

Mūzikas notācijas veidi 20. gadsimtā. 20. gadsimtā oriģinālākās mūzikas notācijas izpausmes saistītas ar eksperimentālo modernismu. Aizvien izsmalcinātāka kļuvusi tradicionālā notācija, bet vienlaikus radusies nepieciešamība izmantot arī jaunus, neierastus simbolus un notācijas veidus. (..) Pirms nošu teksta bieži lasāmi komponistu komentāri, kuros atšifrēti simboli – gan tie, kas jau aprobēti modernisma aprindās, gan arī jaunradīti. (..) Taču lielākā atkāpe no tradicionālās notācijas vērojama tā sauktajā grafiskajā notācijā (..). Grafiskā notācija atskaņotājiem nesniedz tiešas norādes, bet skaņas radīšanai piedāvā grafiskas analogijas – šī iemesla dēļ jebkuri divi atskaņojumi būs atšķirīgi.

/Kronlaks, R., Petraškevičs, J., Prānis, G. (2017) Pierakstītā skaņa. Rīga: Latvijas Nacionālā bibliotēka, 13. lpp. /

Ierosinājumi citiem radošajiem uzdevumiem

DOMRAKSTS

Padomā, kādas atziņas Tu guvi, piedzīvojot un iepazīstot mākslas darbu – ekspozīciju “MARIENBURGAS astotais brālis”! Veido radošo darbu – domrakstu! Par iedvesmu vari izvēlēties kādu citātu vai dzejoli!

Citāti ierosmei:

Loģika aizvedīs jūs no punkta A uz punktu B. Iztēle jūs aizvedīs visur. /Alberts Einšteins/

Māksla no dvēseles nomazgā ikdienas dzīves putekļus. /Pablo Pikaso/

Mūzikas vērtīgākā īpašība ir tā, ka vēl ilgi pēc tās noklausīšanās smadzenēs raisās jauni tēli un idejas. /Normunds Šnē/

*aizmirsti manu vārdu
atceries manu mūziku
mēs katrs sevī nesam
mūžību /Pēters Brūveris/*

BRĪVĀ IMPROVIZĀCIJA - SKAŅU GLEZNA.

Iedvesmojoties no ekspozīcijā “MARIENBURGAS astotais brālis” piedzīvotā, īstenot klasē (vai brīvā dabā) praktisko muzicēšanu – brīvo improvizāciju jeb skaņu ainavu, iejūtoties komponista “ādā”.

Secīgi soļi radošā uzdevuma īstenošanai:

- kopā ar skolēniem izvēlēties kritērijus, kas nosaka, kam jābūt iekļautam priekšnesumā, kāds ir priekšnesuma apjoms u.tml.;
- veidot grupas – to veidošanas principu nosaka skolotājs atbilstoši situācijai;
- grupas iekšienē vienoties, kāds tēls tiks atklāts (skaņu gleznas nosaukums); ierosinājums brīvās improvizācijas skaņu gleznai par iedvesmas avotu izraudzīties kādu no teiksmas “Nosargāt Mariju” daļām; literārais pamats var būt arī sava novada, pilsētas, pagasta vēsturisks notikums, teika, leģenda; var skaņu gleznā atainot kādu skolas dzīves ainu u.tml.;
- izvēlēties skaņu rīkus un mūzikas instrumentus (ja vēlas, priekšnesumā

var tikai dziedāt vai tikai izmantot skanošos žestus, sadzīves priekšmetus u. tml.);

- tālāk – ļauties brīvās improvizācijas radīšanas procesam!

Ierosinājums – sākt ar atdarināšanu, proti, izraudzīties kādu no teiksmas “Nosargāt Mariju” libreta daļām un brīvās improvizācijas veidā radīt jau iepriekš dzirdētajam materiālam līdzīgu skaņējumu. Tālāk šo uzdevumu ir iespējams paplašināt un radīt savu “oriģināldarbu”, iedvesmojoties no kāda vizuāla materiāla, literāra darba vai cita impulsa.

Brīvās improvizācijas – skaņu gleznas – radīšanas process rosina skolēna iztēli un attīstīs prasmi tekstuālo vai vizuālo materiālu pārvērst muzikālā sacerējumā, kā arī veicinās izpratni par mūzikas un teksta mijiedarbēm. Arī šis radošais uzdevums sasaucas ar Skola2030 mācību jomas Kultūras izpratne un pašizpaušme mākslā sadaļas Mūzika 1.–9. klasei mācību priekšmeta programmas paraugu.

VĀRDNĪCA

Vārdnīca iekļautie jēdzieni un termini palīdzēs dziļāk iepazīt un precīzāk aprakstīt jaunradīto kultūras vērtību – ekspozīciju “MARIENBURGAS astotais brālis”.

ARTEFAKTS

Cilvēka izgatavots vai veidots priekšmets, piemēram, darbarīks vai mākslas priekšmets.

CVINGERS

1. Mūros ieslēgta pieeja jeb priekšlaukums nocietinātas viduslaiku pilsētas vārtiem.
2. Viduslaiku pilī — josla starp ārējo un iekšējo mūri.

DIZAINS

1. Priekšmetu un vides mākslinieciskā projektēšana un konstruēšana.
2. Izstrādājuma veidols, kurā ņemti vērā materiāltehniski, funkcionāli un estētiski kritēriji.

EKSPOZĪCIJA

Pēc noteiktas sistēmas apskatei izraudzīts un sakārtots mākslas darbu vai kultūrvēsturisku materiālu kopums (muzejos, izstāžu zālēs u. c.).

EPILOGS

Daiļdarba beigu daļa, kur īsi pastāstīts par darbojošos personu tālāko likteni.

KAPITULĒT

Izbeigt pretošanos visā karadarbības rajonā vai kādā noteiktā vietā un padoties pretiniekam saskaņā ar tā diktētiem vai kopīgi izstrādātiem noteikumiem

KASTEĻA

Literatūrā dažkārt konventa ēka – visbiežāk bruņinieku-mūku ordeņu valdījumos izplatīts viduslaiku pils cietokšņa tips, izveidojies XIII gs. Regulāra (trīsstūra, kvadrātiska vai regulāram četrstūrim tuvs plānojums) mūra būve ar trim vai četriem vairākstāvu korpusiem ap noslēgtu iekšējo pagalmu.

KOMPOZĪCIJA

Daiļdarba daļu izkārtojums un to savstarpējā saistība, kas balstīta uz darba idejisko ieceru, saturu un uzdevumu.

KOMTUREJA

Feodālā garīgā ordeņa pārvaldītās teritorijas iecirknis, ko vadīja komturs.

KOMTURS

Feodālā garīgā ordeņa pils un pārvaldītās zemes iecirkņa priekšnieks

KULMINĀCIJA

Konflikta saasinājums, augstākais emocionālais punkts izrādē, pēc kura seko situācijas atrisinājums.

LASTS

Sena kravas – beramu vielu un šķidrumu – mērvienība, kas dažādās valstīs un ostās bija vairāk vai mazāk atšķirīga.

LIBERETS

Muzikāli vokāla sacerējuma teksts.

MĀKSĻA

1. Radoša īstenības atspoguļošana tēlos, šādas radošas darbības nozare.
2. Cilvēces garīgās kultūras sastāvdaļa, specifisks veids īstenības apgūšanai ar mākslas tēla palīdzību.

NOTĀCIJA, NOŠU RAKSTS

Grafisku zīmju kopums mūzikas pierakstam.

PARTITŪRA

Daudzbalsīga instrumentāla, vokāla vai vokāli instrumentāla skaņdarba nošu pieraksts, kur katra instrumenta vai balss partija rakstīta cita zem citas tā, lai vienlaikus atskaņojamās notis atrastos vienā vertikālē.

PROLOGS

Daiļdarba ievaddaļa, kas sagatavo lasītāju tā satura uztverei.

RONDELIS

Apļveida vai lokveida nocietinājums.

SINTĒZE

Izziņas paņēmieni, kurā parādību, objektu aplūko, pētī tā viengabalainībā, tā daļu kopsakarā.

TEIKSMA

Fantastisks daiļliteratūras sacerējums par kādu vēsturisku notikumu, ģeogrāfisku vietu vai personu.

TEMBRS

Īpatnēja skaņas nokrāsa (nianse), ar ko atšķiras vienāda augstuma skaņas, kuras izpilda dažādi instrumenti vai dažādas balsis. Tembrs atkarīgs no skaņas avota svārstību formas – no intensitātes, skanošā ķermeņa īpašībām, kā arī no skaņas iegūšanas veida, rezonatora, akustikas, virsskaņu daudzuma. Tas ir svarīgs mūzikas izteiksmes līdzeklis. To nereti izmanto kāda cita komponenta – melodijas, akorda u. c. – izcelšanai, piešķirot tam īpašu funkcionālu jēgu.

TĒLS

1. Mākslas tēls – mākslai raksturīgs specifisks, vispārināts īstenības apguves un atspoguļošanas veids
2. Psihisko norišu rezultātā radies (kā?) atspoguļojums apziņā (piemēram, priekšstats)
3. Apjomīgs, parasti skulpturāls, (kā?) atveidojums
4. Ar redzi uztverams (kā?), parasti neskaidrs, veidols.

TRIMDA

1. Soda veids — pārvietošana un nometināšana (kur) piespiedu kārtā; arī attiecīgā nometinājuma vieta.
2. Nelabvēlīgu apstākļu radīta nepieciešamība atrasties svešumā, arī attiecīgā atrašanās vieta.

VĒRTĪBA

Lietas, fakti, parādības, paradumi, principi, kam piemīt pozitīvo īpašību kopums un ko cilvēks savā apziņā uztver kā sev vai citai personai būtiski nozīmīgus, vēlamus konkrētos vēsturiskos apstākļos, noteiktā kultūrā un konkrētā sabiedrībā, kā arī kas sekmē viņa personības veidošanos. Vērtības izpaužas vienībā ar principiem, normām, mērķiem, ideāliem un raksturo attieksmi pret kultūru, darbu, valsti, cilvēkiem un sevi pašu.

VIZITĀCIJA

Revīzija, pārbaude (parasti baznīcās, draudzēs).

SIMBOLS

Trops jeb mākslinieciskās izteiksmes līdzeklis, kurā ar kāda tēla palīdzību var izteikt kādu noteiktu domu. Simbols mūsdienu izpratnē ir kāds tēls, kas nosauc kādu ideju vai domu. Mūsdienās simbolam ir ļoti plašs pielietojuma lauks – tas var būt attēls, priekšmets, vārds vai izteiciens, ornamenti, skaņdarbs, uzvedums, krāsa un to salikumi, emocijzīmes, ceļu satiksmes zīmes, karogi, ģerboņi, emblēmas utt. Simbolu var pētīt mākslā, literatūrā, mūzikā u. c. nozarēs.

ŽANRS

1. Mākslas darba forma ar vēsturiski izveidotām, noteiktām raksturīgām pazīmēm, piemēram, komēdija, traģēdija, drāma.
2. Žanrs ir vēsturiskā attīstībā tapis skaņdarba tips un reizē mūzikas satura tips, kas radies ikdienas praksē, situācijā vai pielietojumā. Primārie jeb sadzīves žanri – dziesma, deģa, maršs, korālis un citi pēc izcelsmes vairāk saistīti ar praktiskām nekā estētiskām funkcijām.

Metodiskos materiālus un darba lapas izstrādāja: Madara Boka, Ina Perevertailo, Agita Līdumniece.
Darba lapu ilustrāciju autore: Paula Slavika
Fotogrāfiju autori: H2E, Madara Gritāne, Ainārs Cekuls